

Samenvatting natuuronderzoek Rijnenburg en Reijerscop

Resultaten tot en met 19 december 2019

Ten behoeve van de ontwikkeling van het energielandschap is in beeld gebracht welke natuurwaarden in het gebied voorkomen. De nadruk van deze onderzoeken lag daarbij op wettelijk beschermde en bedreigde soorten en soorten van de Utrechtse Soortenlijst (gemeentelijk biodiversiteitsbeleid).

Onderstaande samenvatting is gebaseerd op de volgende bronnen en onderzoeken:

- nog lopend onderzoek van Bureau Waardenburg i.o.v. gemeente Utrecht in 2019 en 2020,
- waarnemingen verzameld door Viridis i.o.v. provincie Utrecht (10-jaarlijkse monitoringscyclus) in 2018,
- onderzoek van Bureau Waardenburg in Polder Reijerscop i.o.v. provincie Utrecht in 2018,
- onderzoek van SOVON naar winterwatervogels i.o.v. gemeente Utrecht in 2018,
- Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) en waarneming.nl,
- onderzoek van Tauw i.o.v. gemeente Utrecht in 2009.

Flora

Binnen het plangebied zijn voornamelijk de sloten en aanliggende oevers en in mindere mate de bermen van belang voor planten. Voornamelijk ten noorden van de Ringkade zijn relatief voedselarme en venige situaties aanwezig, met daarin soorten als gewone dotterbloem, gewone waternavel, brede waterpest, egelboterbloem en holpijp. De laatste duidt op aanwezigheid van kwel. Deze samenstelling van soorten maakt de polder binnen de gemeente een uniek gebied. Wettelijk beschermde soorten planten zijn niet vastgesteld. Het gebied is voldoende dekkend op flora onderzocht om een goed beeld te hebben van aanwezige waarden.

Ongewervelden

De hoogste diversiteit aan ongewervelden is vastgesteld in sloten, oevers en bermen. Hier is zowel variatie in flora (verschillende bloeiende kruiden) als structuur aanwezig (hoge en lage planten, variatie in bodem). Het gebied is belangrijk als leefgebied voor de argusvlinder, een bedreigde dagvlinder die in Utrecht nog vooral in open gebieden rond de stad wordt aangetroffen. Ook het bedreigde bruin blauwtje komt nog in het gebied voor. In oevervegetaties leven het gewoon spitskopje en de moerassprinkhaan, twee sprinkhanen die in Utrecht nog vooral in natuurgebieden worden aangetroffen. Een bijzondere sprinkhaan is de veenmol, die zoals de naam suggereert in Utrecht alleen in veengebieden wordt aangetroffen. De soort is vastgesteld in de omgeving van de eendenkooi in Polder Rijnenburg.

De platte schijfhoren, een klein waterslakje, is de enige beschermde ongewervelde die momenteel uit het gebied bekend is. Dit op Europees niveau beschermde slakje (Habitatrichtlijn) is verspreid in het gebied te vinden in venige slootjes met ondergedoken waterplanten.

Vissen

De hoge dichtheid aan sloten en open water maakt het gebied geschikt als leefgebied voor een grote diversiteit aan algemeen voorkomende vissen. De bittervoorn en kleine modderkruiper – beide soorten van de Utrechtse Soortenlijst – komen verspreid voor in het gebied. Met behulp van eDNA-analyse – waarbij watermonsters worden onderzocht op aanwezigheid van DNA – is in 2019 onderzoek uitgevoerd naar de grote modderkruiper. Deze bijzondere en bedreigde vis is in Utrecht zeer zeldzaam en recent alleen bekend uit de naastgelegen Polder Oudenrijn. Aanwezigheid van de grote modderkruiper is echter niet vastgesteld in het plangebied.

Amfibieën en reptielen

De polders vormen leefgebied voor algemeen voorkomende amfibieën, waaronder kleine watersalamander, gewone pad, bruine kikker en meerkikker. Daarnaast komen twee strikt beschermde soorten voor: de heikikker en de rugstreeppad.

De op Europees niveau beschermde heikikker is rond Utrecht vooral te vinden in open poldergebieden en natuurgebieden, waar hij leeft in venige en kleiige gebieden met slootjes en kleine wateren.

Belangrijk is de aanwezigheid van ondiepe watertjes, een hoge grondwaterstand en structuurrijke oevers. De soort komt algemeen en verspreid voor binnen het plangebied.

Een andere soort van de Habitatrichtlijn is de rugstreeppad. Deze soort is echter zeldzaam in het gebied en alleen bekend van enkele waarnemingen ten zuiden van de Nedereindseweg.

Het plangebied ligt buiten het natuurlijke verspreidingsgebied van de ringslang en waarnemingen van deze soort zijn niet uit het gebied bekend. De ringslang komt in Utrecht voor ten oosten van het Amsterdam Rijnkanaal, maar lijkt zich recent ook in de omgeving van Vleuten en Leidsche Rijn te vestigen.

Grondgebonden zoogdieren

De polders vormen leefgebied voor een groot aantal algemeen en minder algemeen voorkomende grote en kleine grondgebonden zoogdieren, waaronder bosmuis, veldmuis, woelrat, rosse woelmuis, huisspitsmuis, egel, bunzing, hermelijn, wezel, vos en ree. Van de boomarter, een strikter beschermde en rond Utrecht nog vrij zeldzame soort, zijn alleen verkeerslachtoffers bekend (A2 en A12). Dit suggereert dat deze soort incidenteel of regelmatig in de polders aanwezig is.

In 2019 is gericht onderzoek gedaan naar de waterspitsmuis, een zeldzame soort die gebonden is aan schoon water en structuurrijke oevers. De soort kon niet worden vastgesteld in polder Rijnenburg. Bij onderzoek in polder Reijerscop in 2018 (Bureau Waardenburg) is de waterspitsmuis op verschillende locaties vastgesteld. Het is dan ook niet uitgesloten dat deze lastig vast te stellen soort toch ook in Polder Rijnenburg voorkomt.

Vleermuizen

In 2009 is onderzoek uitgevoerd naar het voorkomen van vleermuizen in bebouwing aan de Nedereindseweg. Daaruit volgt dat meerdere gebouwen als verblijfplaats worden gebruikt door gewone dwergvleermuis. Gelet op de aard van de ingreep – waarbij geen bebouwing wordt gesloopt – is in 2019 specifiek onderzoek uitgevoerd naar de aanwezigheid van vleermuizen in een tweetal bosjes, foerageeractiviteit op en rond de Nedereindse Plassen en vliegbewegingen in relatie tot windmolens.

Uit dit onderzoek is gebleken dat in het onderzoeksgebied zeven soorten vleermuizen voorkomen. De gewone dwergvleermuis is veruit de meest algemene soort, die op alle trajecten is vastgesteld. De soort foerageert zowel langs bebouwing en opgaande structuren als in gebied. De ruige dwergvleermuis is eveneens verspreid in het gebied vastgesteld, maar in beduidend lagere aantallen. Eén of meer paarverblijfplaatsen van deze soort zijn aanwezig in het langgerekte bos in Polder Reijerscop. Ook de rosse vleermuis heeft in dit bos paar- en mogelijk ook zomerverblijfplaatsen. De soort is hier veelvuldig foeragerend vastgesteld en in lagere dichtheid ook elders in het gebied. Van de gewone grootoorvleermuis zijn alleen in het bos in Reijerscop waarnemingen verzameld; dit bosje functioneert als foerageergebied en verblijfplaats. De laatvlieger foerageert in lage aantallen in het gebied en is voornamelijk langs de Nedereindseweg vastgesteld. De meer- en watervleermuis tot slot zijn in lage aantallen foeragerend op de Nedereindse Plas vastgesteld.

Vogels

Weidevogels

De aanwezigheid van weidevogels is in 2019 onderzocht. Daaruit blijkt dat in het noordelijke deel van Polder Rijnenburg – rond de Ringkade – nog een aardige populatie van onder meer grutto, tureluur en kievit voorkomt. Daarnaast zijn territoria vastgesteld van graspieper en velduil. De laatste heeft in 2019 drie broedpogingen gedaan, maar geen van deze pogingen is succesvol geweest.

Uilen en roofvogels

In het plangebied zijn in 2019 territoria vastgesteld van steenuil (voornamelijk in bebouwing langs Nedereindsweg), ransuil, bosuil en buizerd. Er is nog geen actueel beeld van aanwezige uilenkasten (gegevens worden nog opgevraagd).

Winterwatervogels

Het voorkomen van winterwatervogels is onderzocht in de winter van 2017–2018. Daaruit komt naar voren dat het plangebied belangrijk is voor de overwintering van vooral kievit en smient en dat de eendenkooi een grote slaapplek herbergt van de grote zilverreiger. De belangrijkste gebieden zijn het gebied rond de eendenkooi en de Middelwetering in het noorden van Polder Rijnenburg en de Nedereindse Plas.

Oeverzwaluw

Langs de oever van de Nedereindse Plas is een oeverzwaluwwand aanwezig. Hier zijn in 2019 circa tien bezette holten vastgesteld. De zwaluwen foerageren voor zeker het belangrijkste deel in de nabijheid (Nedereindse Plas, polder ten westen van de plas). Het andere deel van het plangebied heeft geen noemenswaardige betekenis als foerageergebied.

Vliegbewegingen (winter)watervogels

In de winter van 2020 vindt nog onderzoek plaats naar vliegbewegingen van (winter)watervogels (met radar). De resultaten worden naar afronding van het onderzoek beschikbaar gesteld.

Voorlopige conclusie

Op basis van de resultaten van de uitgevoerde onderzoeken en de te verwachten effecten van het plan, kunnen de volgende voorlopige algemene conclusies worden getrokken:

1. De sloten en aanliggende oevers zijn belangrijke dragers van de natuurwaarden in het gebied. Deze waarden kunnen goed worden ingepast en behouden door geen sloten te dempen, oevers in tact te laten en voldoende afstand tot oevers te houden om schaduwwerking te beperken. De verwachte vermindering van mestgift en extensivering van beheer dragen bij aan het beperken van de negatieve effecten van ontwikkeling van het energielandschap.
2. Polder Rijnenburg vormt momenteel het belangrijkste weidevogelgebied binnen gemeente Utrecht. Als gevolg van ontwikkeling van het energielandschap is het aannemelijk dat grutto en tureluur uit het gebied en daarmee als broedvogels uit Utrecht verdwijnen. Voor winterwatervogels wordt het gebied mogelijk minder aantrekkelijk als gevolg van verlies aan foerageergebied en openheid.
3. Het is de verwachting dat windmolens zullen leiden tot een verhoogde sterftekans van vleermuizen en vogels. Nader onderzoek is noodzakelijk om vast te stellen of mitigerende maatregelen (waaronder stilstandvoorziening) getroffen moeten worden.
4. Voor ontwikkeling van het energielandschap zal bij provincie Utrecht ontheffing aangevraagd moeten worden voor overtreding van verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming ten aanzien van (naar verwachting) platte schijfhoren, heikikker, steenuil en de vogels en vleermuizen waarvoor meer dan incidentele sterfte wordt verwacht.